

JOBASI:

**1. ORTA ARNAWL₁, KA`SIP-O`NER
OQIT₁W₁N₁N` MAQSETI HA`M
WAZ₁YPALAR₁.**

**2. ORTA ARNAWL₁, KA`SIP-O`NER TA`LIMI
MAZMUN₁.**

1997 jil 29 avgustta O'zbekstan Respublikasining «Bilimlendiriw haqqinda»g'i Nizami ha'm Kadrlar tayarlawdin' milliy bag'darlamasi qabil etildi. Bul Nizamlarda ta'lim sistemasin tu'pten reformalaw, ma'mleketlik ha'm ma'mleketlik emes bilimlendiriw mekemeleri, ta'lim ha'm kadrlar tayarlaw tarawindag'i ba'seki ortalig'in payda etiw na'zerde tutilg'an.

Ta`lim sistemasin birden-bir oqiw-
ilimiy islep shig`ariw kompleks
sifatinda izshil rawajlandiriwdi
ta`miynlew ha`mde puqaralarg`a
ta`lim-ta`rbiya beriw, ka`sip-
o`ner u`yretiwdin` huqiqiy
tiykarlarin belgilew ha`m ha`r bir
shaxstin` ha`mme menen ten`
bilim aliwdan ibarat
konstitutsiyaliq huqiqi
ta`minlengen.

Ta'limnin' tiykarg'i mazmuni onin' aldina qoyg'an waziypalarinda ko'rinedi. Tiykarg'i waziypalarg'a ta'rbiya menen, a'sirese aqil ta'rbiyasi menen baylanisli waziypalar kiredi.

Bul waziypalardin` ishinde ilimiy ha`m texnikaliq bilimler ha`mde olar menen baylanisli bolg`an ta`jiriybe ha`m ko`nlikpeler menen qurallandiriw, ata-babalarimiz qaldirg`an tariyxiy ha`m ma`deniy qa`diriyatlarda o`mir su`riwdin` mazmuni, ja`miyette insannin` tutqan orni, ta`lim-ta`rbiyasi, a`dep-ikrami haqqindag`i qimbatli pikirler bu`gingi xaliq bilimlendiriwinin` rawajlaniwi ushin ha`m milliy mektep jaratiw bag`darinda jaslarimizda adamgershilik, miynet su`ygishlik, milletler ara tatiwliq mu`na`sibetler, qaharmanliq, ma`rtlik siyaqli tuyg`ilardi ta`rbiyalaydi.

Jan`a demokratiyalıq ja`miyet qurıwda ta`limnin` mazmunı usı ja`miyet talaplarınan kelip shıg`ıp to`mendegilerge a`mel qiling`an tu`rde belgilenedi:

- ilimiy bilimlerden` jetekshilik roli haqqındag`i printsiplar;
- insaniyattın` ma`deniy-ag`artıwshılıq mirasların, ulıwma insaiylik qa`diriyatlardı bilıw haqqındag`i «Milliy bag`darlama»nın` ko`rsetpelerin;
- ta`rbiyalanıwshı shaxstı barkamal a`wlad etip rawajlandırıw, olarda iyman-insap, ilimiy du`n`ya qarastı payda etiw;
- ilimiy turmis penen jan`a demokratiyalıq jamiyet qurılısı ta`jiriyesinin` bir-biri menen baylanisli ekenligi printsiplar;
- ta`limnin` bir maqsetke qaratılğ`anlig`i (ulıwma yaki ka`siplik ta`lim);
- ta`lim tarawındag`i ma`mleket siyasatının` tiykarg`i printsiplarına ha`mde didaktikalıq printsiplerge muwapiqlıg`ına a`mel qilinadi

Jan`a demokratiyalıq ja`miyet qurıp atırğ`an bizin` ma`mleketimizde ta`limnin` mazmunin to`mendegi jollar menen jetilistiriw ko`zde tutiladi:

- ilim ha`m ta`jiriybedegi en` jaqsi jetiskenliklerdi na`zerge aliw;
- ekinshi da`rejeli ha`m artıqsha quramallastirilg`an materiallardan qutiliw;
- u`yrenilip atırğ`an pa`nler dizimin ha`m materiallar ko`lemin aniqlaw, oqiwshi-jaslardin` o`zlestirip aliwi kerek bolg`an ta`jiriybe ha`m ko`nlikpelerdin` ko`lemin belgilew;
- oqiw pa`nlerine tiyisli tiykarg`i tu`siniklerdi ha`m jetekshi ideyalardi ju`da` anıq etip bayan etiw;
- oqiwshilardin` pedagogikalıq texnologiyalar komp`yuter, kserks, elektronli pochta ha`m t.b. boyınsha bilimler menen qurallandiriw ha`m olardi bull texnologiyalardan paydalaniwg`a u`yreti.

Uliwma bilimlendiriw – bul oqiwshilardin` ha`r tamanlama uliwma tayarlig`in ha`m rawajlaniwin ta`miynlewshi ilim tiykarlarin iyelewi

**Ka`siplik bilimlendiriw** – insandi o`zi
tan`lag`an ka`sipke tiyisli salistirmali tu`rde
tar jo`nelistegi miynet etiwine, islewine
xizmet etiwshi ta`lim

**Politexnikaliq ta`lim** – Oqiwshilardi ha`zirgi
zaman o`ndirisi tiykarlari, onin` energetikasi
haqqindag`i bilimler sistemasi menen
qurallandiradi ha`mde insan turimisinin`
ha`mme tarawlarindag`i jumis operatsiyalarin
o`zlestirip aliya ushin bazaliq (tiykar)
a`hmiyetke iye bolg`an bir qatar miynet
ko`nlikpelerin ha`m uqiyliliqlardi iyelewdi
na`zerde tutatug`in ta`lim.

Bilimlendiriwdin` mazmuni to`mendegi ma`mleketlik hu`jjetlerde o`z ko`rinishlerin tapqan

Oqiw
jobasi

Oqiw
bag`darlamasi

Sabaqliq

Oqiw jobasi - ma`mleketlik hu`jjet bolip esaplanadi. Og`an barliq uliwma bilim beriwshi mektepler, orta-arnawli ha`m joqarg`i oqiw orinlari tiykarlanip jumis isleydi. Bul hu`jjetli klasslar (kurslar) boyinsha u`yreniliwi lazim bolg`an oqiw predmetleri ha`m usi predmetler boyinsha ajratilg`an saatlar ko`rsetiledi.

Oqiw rejesin du`ziwde to`mendegi faktorlar esapqa alinadi:

1. Ma`mleketlik ta`lim standartlarina sa`ykes oqiw-ta`rbiya jumislarinin` maqseti oqiwshilarg`a aniq ilimiy bilimler beriw, alg`an bilimlerin konlikpege aylandiradi olardi o`z o`mirinde qollana aliwg`a u`yretiw.
2. Oqiw predmetleri oqiwshilardin` jasina qaray sistemag`a salinadi.
3. Akademiyaliq litsey ha`m ka`sip-o`ner kolledjlerinde olardin` maqseti ha`m waziypalarina qaray tiyisli pa`nler u`yretiledi.

«Bilimlendiriw haqqinda»g`i Nizamg`a akademiyaliq litsey ha`m ka`sip-o`ner kolledjlerinin` statusi ten`lestirilgen, yag`niy ekewinin` pitkeriwshilerinde joqarg`i oqiw ornina kiriwge ten` huqirlarg`a iye.

Akademiya litseyler – oqiwshilardin` qizig`iwlari ha`m qa`biletlerin, olardin` jedel intellektual rawajlanishin teren`lestirilgen, qa`niygelestirilgen tu`rde oqitiwdi ta`miynleydi. Akademiya litseylerde oqiwshilar o`zlerinin` tan`lag`an bag`darlari boyinsha bilimlerin asiriw ha`m tiyisli pa`nler boyinsha teren` bilim aliw mu`mkinshiligine iye boladi. Akademiya litseyler tiykarinan joqarg`i oqiw orinlari qasinan sho`lkemlestiriledi.

Ka`sip o`ner kolledji- oqiwshilardin` ka`sip-o`nerge bolg`an qizig`iwshilig`in, uqibin, bilim ha`m ko`nlikpelerin teren` rawajlandiriw olardin` tan`lag`an bag`darlari boyinsha bir yaki bir neshshe ka`sipti iyelewine mu`mkinshilik beredi. Akademiya litsey ha`m ka`sip-o`ner kolledjlerinde oqiw bag`darlamasi alding`i uliwma bilim beriw mektebi ha`m joqarg`i oqiw orinlarinin` oqiw bag`darlamalari menen o`z-ara baylanisli du`zilgen bolip, oqitiwdin` u`zliksizligi ha`m izbe-izligi printsipline tiykarlanip du`ziledi

**Oqiw bag`darlamasi** - Ha`r bir pa`n ushin o`z aldina du`zilip oqiw jobasinda ko`rsetilgen saatlar mug`darina sa`ykes islep shig`iladi. Oqiw bag`darlamasi pa`nnin`maqsetinen kelip shig`ip oqiw jobasinda ajiratilg`an saat ha`m bilim ko`lemin o`z ishine alg`an ja`miyettin`idealiq – siyasiy talaplarin o`zinde ja`mlegen ma`mleketlik hu`jjet esaplanadi.

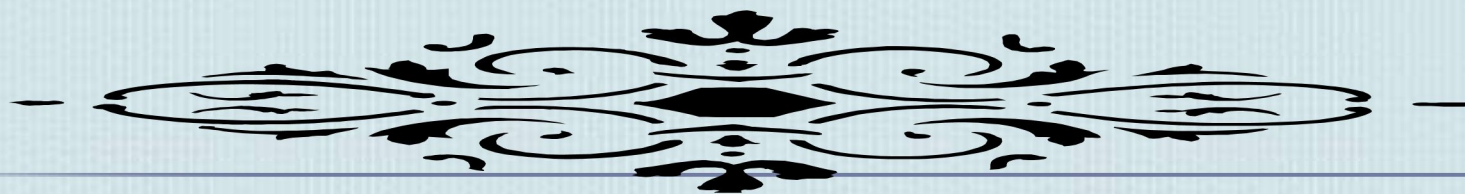
Oqiw bag`darlamasinda ha`r bir klassta (kursta) o`z aldina pa`nler boyinsha oqiwshilarg`a beriletug`in ilimiy bilim, ko`nlikpe ha`m ta`jiriybe ko`lemi ha`m temalari belgilep beriledi. Bag`darlamada pa`nnin`mazmuni, temalardin` izbe-izligi, ekinshi temanin`birinshi temani toliqtirip bariw kerekligi izbe-izlik penen ko`rsetiledi.

Oqiw bag`darlamalarin du`ziwde to`mendegi printsiplerge tiykarlanadi.

- 1. Bag`darlamanin` aniq bir ideag`a tiykarlang`anlig`i**
 - 2. Bag`darlamanin` ilimiylik printsipline tiykarlang`anlig`i**
 - 3. Oqiw bag`darlamasi aniq mazmun ha`m juwmaqlang`an pikirlerdi o`z ishine alg`an boliwi lazim.**
 - 4. Teoriya, a`meliyat penen baylanislig`i printsipline tiykarlang`an boliwi**
 - 5. Bag`darlamani du`ziwde pa`nnin` tariyhiy sabaqlari esapqa aliw kerek.**
 - 6. Bag`darlamalar ma`mleketlik ta`lim standartlarina ha`m oqiw jbalarina sa`ykes bakalavr, magistr, akademiyaq litseyler, kolledjler, mektepler ushin o`z aldina du`ziledi.**
-
-

Sabaqliq – Oqiw protsessinin` tiykari bolip esaplanadi. Ol oqiwshinin` u`ydegi mug`allimi. Sakbaqliqta ha`r bir pa`nnin` mazmuni, maqseti ha`m waziypasi tastiyoqlang`an oqiw jobasina sa`ykes du`zilgen. Sabaqliqtag`i bilimlar sistemasi bag`darlamag`a sa`ykes o`z-ara mazmun jag`inan baylanisli bolip, didaktikaliq talaplarg`a juwap beriwi lazim. Sabaqliqlar to`mendegi talaplarg`a sa`ykes jaratiladi:

1. Sabaqliqtagi ilimiy bilimlar oqiwshilardin` jas o`zgesheliklerine sa`ykes boliwi kerek.
2. Sabaqliqtag`i ilimiy bilimlardin` teoriyaliq tiykarlari, ideyalar belgili bir sistemag`a saling`an bolip, izbe-iz bayanlaniwi za`ru`r.
3. Bilimlar turmistan aling`an bolip, isenimli, tu`sinikli boliwi za`ru`r.
4. Teoriyaliq bilimlar a`meliyat penen baylanistirilg`an boliwi kerek.
5. Sabaqliqta tema a`piwayi, a`debiy tilde jazilg`an boliwi, tiyisli qag`iydalar, su`wretler, bezetiliyai oqiwshilardin` jasina sa`ykes boliwi za`ru`r.
6. Temalardag`i pikirler aniq ha`m qisqa boliwi, ilimiylilikke tiykarlang`an boliwi kerek.

